

ЗАПОРІЗЬКА ОБЛАСНА
УНІВЕРСАЛЬНА НАУКОВА
БІБЛІОТЕКА

**УКРАЇНСЬКИЙ ВИБІР:
ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ**

Електронне урядування в Україні

**ПРЕС – ДАЙДЖЕСТ
ІІІ квартал 2019 р.**

КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«ЗАПОРІЗЬКА ОБЛАСНА УНІВЕРСАЛЬНА
НАУКОВА БІБЛІОТЕКА»
ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ

Відділ наукової інформації та бібліографії

*Український вибір:
виклики та перспективи*

Електронне урядування в Україні

ПРЕС – ДАЙДЖЕСТ
III квартал 2019 р.

Запоріжжя
2019

УДК 351:004(477)(048)

E50

- E50 **Електронне урядування в Україні** : прес-дайджест. III кв. 2019 р. / КЗ «ЗОУНБ» ЗОР, Від. наук. інформації та бібліографії ; [підгот. Ю. Щеглова ; ред. Т. Пішванова]. – Запоріжжя : [ЗОУНБ], 2019. – 28 с. – (Український вибір: виклики та перспективи).

Третій спецвипуск прес-дайджеста присвячений темі впровадження та розвитку електронної демократії та електронного урядування в Україні та світі.

Електронне урядування — форма організації державного управління, яка сприяє підвищенню ефективності, відкритості та прозорості діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування з використанням інформаційно-телекомунікаційних технологій для формування нового типу держави, орієнтованої на задоволення потреб громадян.

У цьому випуску розглядаються питання про поняття, суть та передумови впровадження електронного урядування в Україні, про надання електронних послуг для вразливих верств населення та про можливість впровадження електронного голосування, про електронне урядування як форму державного управління та як спрощена система звернення громадян до влади.

* * *

Чукут С.А., Ціпцюра Т. М.

Кращі європейські та українські практики надання електронних послуг для вразливих верств населення

В Європейському Союзі щорічно здійснюється моніторинг та оцінювання цифрових державних послуг, який складається з чотирьох показників: 1) відсоток користувачів Інтернету, які надіслали заповнені заявки до органів державної влади через Інтернет (показник е-користувачів); 2) рівень складності в країні е-послуг (показник попередньо заповнених форм, який вимірює ступінь зворотного зв'язку з органами влади); 3) рівень сформованості е-послуг (їх складності) (показник онлайн завершення послуги, яка може здійснюватися повністю онлайн, що вимірює ступінь взаємодії з сектором державного управління); 4) відкриті дані органів державної влади і місцевого самоврядування (показник відкритості даних).

Однак ще досі не вирішена проблема цифрового виключення громадян. Так, згідно з дослідженням Європейського Союзу, 80 мільйонів європейців ніколи не користуються Інтернетом, тому що у

них немає комп'ютера або це занадто дорого. Ще однією причиною може бути те, що для них це занадто складно або не актуально. За даними 2018 року, 79% громадян ЄС користуються Інтернетом щотижня, тоді як 71% роблять це щоденно. Серед людей з обмеженими можливостями 63% використовують Інтернет щотижня.

Пріоритетним напрямом впровадження е-урядування в Європейському Союзі є отримання переваг від використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) найбільш вразливими громадянами. Саме тому розв'язання проблеми цифрового виключення вирішується за допомогою: розробки доступних для всіх верств населення ІКТ; застосування допоміжних технологій, які мають допомагати людям з інвалідністю вчиняти дії, які вони раніше не могли зробити, та краще взаємодіяти з сучасними технологіями; формувати навички та вміння у сфері цифрових технологій, які мають розширювати можливості громадян у боротьбі з маргіналізацією та соціальною ізоляцією, включаючи кар'єру через ІКТ в освіті; сприяння соціальній інтеграції, яка передбачає підвищення рівня участі знедолених людей у громадській, соціальній та економічній діяльності через проекти соціальної інтеграції.

За результатами опитування UNDESA 2018 р., Данія займає перше місце за надання онлайн-послуг. Це зумовлено, насамперед, цілеспрямованою державною політикою уряду Данії щодо впровадження електронного урядування загалом та е-послуг зокрема. У 2006 році Міністерство науки, технологій та інновацій Данії провело національний моніторинг щодо електронної доступності в Данії. Результати засвідчили наявність значних перешкод для електронного доступу громадян до послуг. Відповідно було започатковано низку ініціатив, спрямованих на поліпшення доступу до електронної інформації на загальнодоступних веб-сайтах. З січня 2007 року розпочав роботу портал Borger.dk, який став точкою входу (шлюзом) в інформаційне середовище та доступу до електронних послуг державного сектору. Він є доступним для всіх громадян на місцевих, регіональних та державному рівнях. Спонсором та керівником порталу є держава, регіональна та місцева влада. Портал надає загальну, персоніфіковану інформацію, а також електронні послуги для всіх бажаючих громадян. Також є можливість спілкування з державним

сектором через посилання "самообслуговування" на порталі.

З 2016 року Данія запровадила цифрову стратегію "Спільна стратегія в державному секторі для цифрового добробуту на 2016-2020 рр.", визначивши для себе пріоритет з оцифровки даних державного сектору, а також тісну взаємодію з бізнесом і промисловістю. Ця стратегія спрямована на створення основи для сильної і безпечної "цифрової Данії". Основними напрямками Стратегії є: 1) зручний і простий електронний доступ до державного сектору; 2) більш ефективне використання даних та їх швидка обробка; 3) зручні соціальні послуги сконцентровані на одному сервісі; 4) покращення платформ для бізнес-сегменту; 5) наявність ефективного публічного сектору; 6) державний захист сектору інформації; 7) стійка цифрова інфраструктура та оцифровка даних.

У Данії вже впроваджені такі ініціативи, як обов'язкова електронна пошта та обов'язкове онлайн самообслуговування для фізичних і юридичних осіб; електронні послуги в сфері медицини спеціально для людей з хронічними хворобами; цифрові засоби навчання і доступність даних державного сектору в онлайн режимі безкоштовно для фізичних осіб, підприємств і органів влади. У стратегії також підкреслюється необхідність тісної співпраці державного сектору з бізнесом, громадськими організаціями та іншими суб'єктами задля створення "гнучкого і адаптивного суспільства, готового до повного оцифрованого світу". Також розроблено спеціальне рішення для людей з вадами зору, спільно з Данською Асоціацією людей з проблемами зору.

Отже, в Данії переведення послуг в електронну форму зосереджено відповідно до чотирьох основних пріоритетів: 1) співробітники повинні мати більше часу для виконання основних завдань; 2) менше реєстрації та спрощення правил; 3) краще надання послуг з соціального забезпечення в різних секторах; 4) державне управління має стати гнучким і послідовним, використовувати нові технології та рішення цифрового добробуту, поліпшувати якість управління в державному секторі.

За даними дослідження E-Government Development Index, за показником цифровізації державних послуг Україна посідає 82-е місце з індексом 0,6165 серед 193 країн. Слід відзначити, що надання

електронних державних послуг в Україні здійснюється переважно через Єдиний державний портал адміністративних послуг (<http://poslugy.gov.ua>). Наразі серед різноманітних електронних послуг, доступних онлайн, лише декілька з них розраховані на задоволення потреб вразливих верств населення, а саме: видача пенсійного посвідчення; видача свідоцтва про загальнообов'язкове державне соціальне страхування; призначення допомоги при народженні дитини; призначення субсидій для відшкодування витрат для оплати житлово-комунальних послуг, придбання скрапленого газу, рідкого та твердого пічного побутового палива.

Також електронні послуги можна отримати через портал державних послуг IGov (<http://igov.org.ua>), який був створений завдяки волонтерам і лише з листопада 2018 р. перейшов у власність держави (Дніпропетровській державній обласній адміністрації). Наразі на порталі: 419 - послуги доступно онлайн, 95 - дуже скоро з'являться, та 569 - вже в роботі. Порівнюючи з минули роками, кількість послуг значно зростає. Найпопулярнішими послугами на сайті є замовлення субсидій, а також замовлення довідок про несудимість. Ці дві електронні послуги можна віднести до послуг, які враховують також і потреби вразливих верств населення. Загалом, за відгуками реальних користувачів, багато хто скаржиться на нестачу функціоналу, затримку з видачею результатів, неухважність працівників, які відповідають за розсилку поштою (деякі користувачі отримали чужі повідомлення на оформлення субсидії). Отже, можна зазначити, що незважаючи на кількість послуг, більшість з них не працює, або працює тільки в деяких містах - тим самим перетворюючись просто в інформаційні сторінки. На сайті не вказано, кому належить сайт та на підставі чого надаються послуги (нехай навіть у тестовому режимі) і, найголовніше, на якій підставі власники сайту збирають і обробляють (отримують, зберігають і передають третім особам) персональні дані користувачів (передаючи їх відкрито третім особам).

Для вразливих верств населення надзвичайно важливим стало запровадження, завдяки реалізації спільного проекту Міністерства соціальної політики України, Державного агентства з питань електронного урядування України, електронної послуги попередньої реєстрації документів про призначення житлової субсидії

(<https://subsidi.msp.gov.ua/>). Для спрощення процедури отримання електронних послуг та збільшення їхньої доступності в 2018 році Міністерством соціальної політики України (<https://www.msp.gov.ua/>) започаткована реалізація проекту «e-Social» — створення інформаційно-аналітичної системи управління соціальною підтримкою населення України. Проект передбачає запровадження усіх типів звернень, ведення повної інформації про споживачів послуг соціальної сфери в одній системі, єдине вікно приймання звернень споживачів різними каналами, базу знань, інтерактивні сценарії, формування заявок на надання послуг соціальної сфери, зберігання та обробку інформації про взаємодію зі споживачами, контроль за терміном і якістю обробки звернень споживачів, зворотний зв'язок зі споживачем, обмін інформацією із системою керування заявками.

У подальшому заплановано перевести в е-формат оформлення різних видів соціальних виплат: допомогу при народженні дитини, у зв'язку з вагітністю та пологами незастрахованим особам, допомогу при усиновленні дитини та дітям, які перебувають під опікою чи піклуванням тощо. Окрім того, передбачена можливість надання е-звітності до Пенсійного фонду України на порталі <http://portal.pfu.gov.ua/>. Е-послуги можна отримати також через Сервісні центри Міністерства внутрішніх справ України (<http://hsc.gov.ua/poslugi>).

До вразливих верств населення можна віднести також ветеранів і учасників АТО та членів їх сімей. До основних завдань Міністерства у справах ветеранів України (<https://mva.gov.ua/>) належить соціальний захист ветеранів та членів їх сімей, зокрема, забезпечення соціальної та професійної адаптації, зайнятості, підвищення конкурентоспроможності на ринку праці тощо. Однак, отримати в електронному форматі послуги, перелічені вище, не має можливості.

Інвестиції: практика та досвід. - 2019. - № 5. - С. 91-97.

Жаровська І.

Електронне голосування: до дискусії щодо можливості впровадження в Україні

Глобалізація як центральне явище сучасної реальності здійснює безпосередній вплив на весь світоустрій, під який потрапляють також всі правові інститути та явища. Безумовно, розвиток науки та техніки сприяє появі прав нового покоління. Останнім часом в наукових колах усталеною є норма про можливість визнання сучасного розвитку прав людини як прав «четвертого» покоління. Навіть висувають ідеї про існування прав вже «п'ятого» покоління.

Однак слід звернути увагу на ще один прояв правової глобалізації – модернізацію класичних прав людини. Отож, усталені права також в більшій чи меншій мірі підлягають зміні. Зазвичай розглядають проблему трансформації у світлі особистих прав людини. Все ж змінній характеристиці підлягають всі видові групи права, у тому числі політичні. Глобалізація створює додаткові можливості для реалізації політичних прав. Для прикладу візьмемо класичну форму участі громадськості у здійсненні державної влади - вибори. На сьогодні в світі точаться як наукові, так і практичні дискусії щодо можливості впровадження електронного голосування.

Позиція української владної еліти щодо можливості впровадження електронного голосування висвітлена в ухваленій Кабінетом Міністрів України у січні 2018 р. Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018 - 2020 рр. (далі - Концепція) і розглядає е-голосування як один із найбільш перспективних в Україні напрямів розвитку електронної демократії. Як докази необхідності впровадження такого способу виборчого механізму, в Концепції наводяться наступні аргументи:

1. Вказана форма є позитивно апробована в іноземних державах. «Це найпростіша форма електронної демократії, однак її реалізація містить велику кількість політичних та організаційних викликів. Водночас саме ця форма поступово впроваджується в різних країнах світу».

2. Дозволить підвищити якість виборчого процесу. «Оснащення

процесу голосування громадян електронними засобами є питанням оптимізації виборчих технологій в Україні. Електронне голосування та вибори за відповідних умов можуть бути більш чесними, прозорими та ефективними, ніж традиційні».

3. Сприяє доступності виборчої процедури . «Голосування через Інтернет полегшує доступ до процедури волевиявлення для значно більшої кількості громадян, підвищує загальну оперативність отримання результатів голосування, дає можливість скористатися своїм виборчим правом дистанційно».

4. Підвищить явку виборців. «Можливість електронного голосування в Україні дозволить залучити до виборчого процесу набагато більшу кількість громадян, особливо молодь, що покращить репрезентативність та якість виборів».

Для демонстрації певної дискусійності тверджень, що висловлені в Концепції, звернемося до закордонного досвіду.

Естонія у 2005 році провела загальнодержавні вибори, використовуючи в тому числі електронне врядування. В 2007 році вона стала першою країною, яка використовувала e-Voting на парламентських виборах.

До слова, Естонія - це, мабуть, єдина країна в світі, де 99% державних послуг доступні в режимі онлайн 24/7. Більшість дій юридичного характеру можна здійснити через електронне врядування. В Естонії електронні послуги неможливі лише для шлюбів, розлучень і операцій з нерухомістю.

Інтернет-голосування - це система, яка дозволяє виборцям подавати свої бюлетені з будь-якого комп'ютера, підключеного до Інтернету у будь-якій точці світу. Особливістю електронного голосування в Естонії є те, що електронно можна проголосувати тільки попередньо (відкривається це право за 10 днів до дати виборів, припиняється за 4 дні до дати голосування).

Протягом визначеного періоду попереднього голосування виборець входить до системи, використовуючи ID-картку або Мобільний ідентифікаційний номер, і голосує. Ідентифікація виборця видаляється з виборчого бюлетеня до того, як вона надійшла до Національної виборчої комісії для підрахунку голосів, таким чином забезпечуючи анонімність. Для того щоб проголосувати, виборець має

мати наступні засоби: ідентифікаційну картку, видану Радою поліції та прикордонної охорони; PIN-коди, видані разом з ID-карткою; дійсні сертифікати; комп'ютер з підключенням до інтернету - для голосування можна використовувати операційні системи Windows, Mac OS X або Linux; карт-рідер; програмне забезпечення ID-картки. Отож, зазначимо, що виборець повинен володіти мінімальним рівнем комп'ютерної грамотності для здійснення волевиявлення, тому не дивно, що вказана методика частіше застосовується молодим поколінням виборців.

Другою особливістю цієї системи є те, що виборець може змінити свій голос. Рішення Естонії полягало в тому, щоб дозволити виборцям входити в систему та голосувати стільки разів, скільки вони хочуть, протягом періоду перед голосуванням. Оскільки кожен голос скасовує останнє, виборець завжди має можливість змінити свій голос пізніше.

Загалом, ефективність е-голосування проявляється в тому, що, за офіційними даними, сукупний час, заощаджений на останніх естонських виборах, склав 11000 робочих днів, та проголосувало таким способом 31% всіх виборців.

Прикладом обмеженого використання електронного голосування може слугувати США. В даний час понад 20 штатів дозволяють своїм жителям голосувати онлайн, або через захищений веб-портал, або через електронну пошту. Однак це право зарезервоване лише для кількох груп виборців.

Зазвичай, найбільш поширене використання такого способу реалізації права на вибори дотримуються військовослужбовці. Електронне врядування не поширюється на кожного військового, який перебуває за кордоном, але ті, що знаходяться на лінії фронту або в особливо віддалених районах світу, можуть просто віддати свої голоси через захищене підключення до інтернету, щоб реалізувати своє право на волевиявлення. Така група є найбільш численною, яка використовує таку форму голосування.

Деякі додаткові групи виборців визначені у законодавстві окремих штатів. Так, штат Аляска дозволяє кожному, хто вимагає відкріпного посвідчення, отримувати їх в електронному вигляді, але тільки військові, їхні утриманці та емігранти можуть повертати свої бюлетені онлайн. Штат Юта дозволяє виборцям з обмеженими можливостями

повернути свої відкриті бюлетені онлайн для більшої зручності та простоти.

Протилежною є практика впровадження електронного голосування у Норвегії. Протягом 2011-2013 років було проведено випробування систем електронного голосування, які використовувалися на національних і місцевих виборах.

Проте, випробування закінчилися з від'ємним результатом, оскільки виборці не були впевнені у чесності процедури, тому представники органів державної влади вирішили, що така система може підірвати демократичні процеси. Окрім того, прибічники електронного голосування переконують, що така система сприятиме підвищенню явки виборців. Проте, досвід Норвегії продемонстрував відсутність суттєвої різниці.

Внаслідок негативного рішення уряду у 2013 відбувся також судовий процес. Під час нього фахівці критикували схему шифрування, що використовується для захисту голосів, які надсилаються через мережу. Фахівці з програмного забезпечення закликали переписати всю систему голосування, щоб краще захистити дані. У доповіді Інституту соціальних досліджень Норвегії також висловлено занепокоєння з приводу того, що онлайн-голосування відбулося в неконтрольованому середовищі, оскільки в ньому не можна повною мірою забезпечити таємницю голосування, тому можливий вплив на виборця.

Також відомі інші негативні тестування системи електронного голосування. У Фінляндії, де експериментували з такою системою голосування в трьох округах, виявилось, що у підрахунку голосів були неточності. Адміністративний суд скасував підсумки, в наслідок чого відбувалися повторні вибори. Порушення відбувалися на місцевих виборах у Шотландії, а в Нідерландах спеціальна комісія запропонувала відмовитися від електронного голосування на користь традиційного. Вона також вирішила, що Нідерланди не готові запровадити інтернет-голосування.

Звертаємо увагу на те, що насправді відповідь на питання про використання чи не використання електронного голосування лежить в технічній, а не юридичній площині. Не тільки закордонний досвід демонструє побоювання у цій сфері. Вітчизняні науковці також

висловлюються з недовірою. Так, М. Гаврилов зауважує, що «з огляду на сучасний стан інформаційних технологій, немає гарантії, що програма не буде маніпулювати, щоб дозволити зберігання та друк форми або документа, відмінного від того, що відображається на екрані. Більш важко виявити джерело помилок і технічних пошкоджень, ніж звичайні процедури. Повністю оцифрована система не зможе досягти результатів і не матиме фізичних резервних записів, що ускладнює або унеможливує проведення публічного перерахунку.

В свою чергу, І. Чернухін додає, що «оскільки системи переважно будуються з використанням поширених у світі операційних систем та засобів обчислювальної техніки, вони можуть стати об'єктом злочинних посягань зловмисників».

Окрім того, Україна перебуває в стані зовнішньої агресії, інформаційна війна відбувається на всіх напрямках, в тому числі і в політичній сфері. З 2014 року громадяни нашої держави неодноразово піддавалися атакам на свої інтернет-ресурси, не оминули таких негараздів і офіційні веб-сайти органів державної влади. В 2017 році апогей таких атак відбувся з використанням вірусу Petya, що спричинив порушення роботи всіх сфер життєдіяльності. Зараженню піддалися інформаційні системи Міністерства інфраструктури, Кабінету Міністрів, сайти Львівської міської ради, Київської міської державної адміністрації, кіберполіції та Служби спецв'язку України. Вказане демонструє відсутність технічних можливостей в державі захистити інформаційне середовище, тому неможливо говорити про чесність та прозорість виборів, як вказано у Концепції.

Репрезентований вибірковий аналіз іноземного досвіду впровадження е-голосування вказує на те, що стверджувати про абсолютно позитивний досвід неможливо. Держави, де така форма волевиявлення є прийнятною, характеризуються значним досвідом електронного врядування всієї публічної влади. В Україні репрезентований позитивний досвід для імплементації в правову систему є скоріше бажаним, ніж реальним, тому що рівень комп'ютерної грамотності для населення старше 30 років не є нормою, громадяни тільки вибірково користуються електронним підписом та іншими елементами електронної ідентифікації, тільки нещодавно впроваджено нову систему ID карток тощо. Видається, доречніше

вводити е-систему першочергово в різного роду адміністративні послуги, ніж випробовувати її на такому важливому інституті демократії, як вибори.

Публічне право. - 2019. - № 1. - С. 183-187.

Павлишин З. Я.

Електронне урядування як інструмент модернізації державного управління

Поняття електронного уряду визначається як форма державного управління, в основі якої є ефективне використання інноваційних комп'ютерних технологій.

Головною особливістю такої форми правління можна назвати залучення великої кількості новітніх комп'ютерних програм, які дають змогу кожній державній інституції отримувати, зберігати та обробляти необхідний обсяг інформації. Кожна галузь управління, як загальної влади, так і органів місцевого самоврядування, має доступ до тієї інформації, яка необхідна саме їм. Систематизація і певна фільтрація даних дозволить оптимізувати роботу кожної ланки уряду. Відрізняють такі види електронного уряду, залежно від основної галузі використання комп'ютерних технологій:

1. "Зворотній зв'язок уряду з громадськістю" (Government 2 Citizens, G2C). Завдяки такій програмі, кожен громадянин зможе отримувати інформацію, заповнювати необхідні документи дома, не витрачаючи свій час і гроші. Завдяки цьому, державі не треба виділяти гроші з бюджету на обробку і отримання даних.

2. "Функціонування уряду зі службовцями" (Government to employees, G2E) Використання даної системи дозволить удосконалити внутрішній зв'язок між працівниками державного апарату. Також це дозволить оптимізувати передачу інформації від уряду до органів місцевого самоврядування.

3. "Співпраця уряду і бізнесу" (Government 2 Business, G2B). Дозволить автоматизувати виплату податків, проведення тендерів, державні закупівлі. На прикладі влади Швеції, яка після залучення електронних технологій заощадила близько 50% на витрати від

державних закупівель, можна зробити висновки про ефективність такого способу співпраці.

4. «Функціонування уряду в цілому» (Government 2 Government, G2G). Автоматизація роботи уряду і передачі інформації.

Аналізуючи світовий досвід у реформуванні державного апарату, можна зробити висновки, що впровадження електронної форми управління сприяє не тільки модернізації державного апарату, а й налагодженню співпраці між урядом та суспільством.

Нижче приведені основні принципи залучення електронних технологій:

- оптимізація отримання та обробки інформації між органами влади, систематизація отриманої інформації і коректне розподілення відповідної документації;

- надати можливість фізичним та юридичним особам отримувати всі необхідні послуги у найбільш зручному для них форматі, не витрачаючи на це зайвого часу;

- освоєння галузі електронного ринку та надання послуг для збільшення ефективності проведення державних тендерів та закупівлі, надання нових можливостей для експорту і просування товарів власного виробництва;

- розвиток електронної демократії, яка забезпечить прозорість та відкритість роботи уряду. Це дасть змогу налагодити співпрацю уряду та громадян, контролю та слідкуванню за якістю роботи державного уряду, розширити можливостей як для фізичних, так і для юридичних осіб;

- удосконалення систем соціального забезпечення, охорони здоров'я та прав громадян, отримання якісної освіти та захисту особистих прав кожного громадянина. Це дасть можливість покращити рівень життя населення.

Впровадження електронних технологій підтримки державного апарату відкривають нові можливості роботи уряду:

- систематизація та обробка великого обсягу даних в єдину систему;

- відкритість роботи державної адміністрації;

- заощадження фінансових та часових ресурсів на проведення операцій;

- заохочення розвитку науки;
- заохочення розвитку державної економіки;
- постійний доступ до роботи влади зменшить рівень корупції;
- забезпечення розвитку електронної демократії;
- безперервна робота уряду: електронний уряд працює 24 години на добу;
- соціальна рівність і неупередженість у наданні послуг;
- забезпечення приватності та захисту особистих даних.

Незважаючи на велику кількість переваг та відкриття нових можливостей для роботи державної адміністрації, основною проблематикою виступає саме реалізація реформування звичайного уряду в е-уряд. Це пов'язане з тим, що вже на перших підготовчих етапах необхідно витратити велику суму бюджетних грошей на закупівлю необхідних технологій та програм, провести навчання серед державних працівників та дати можливість громадянам отримати безкоштовно необхідні знання. Тобто, для того, щоб у майбутньому збільшити бюджет країни, необхідно вилучити велику суму для технічного забезпечення електронного урядування.

Окрім фінансових перепон, які виникають на етапі реалізації змін у державному апараті, є організація виконавчих органів, які будуть відповідати за модернізацію влади.

Процес запровадження електронного урядування можна розділити на п'ять основних етапів:

1. Розробка та створення спеціальних державних сайтів, які підпорядковуються різним міністерствам та державним інституціям. На таких інтернет-ресурсах повинна знаходитись вичерпна та доступна інформація про діяльність певного відомства та перелік послуг, які вони надають.

2. Організація онлайн-чату державних службовців і громадян. Таким чином, кожен за допомогою електронного листування зможе отримати потрібну йому інформацію. Також на сайтах розміщується нова інформація та можливі зміни у діяльності даного підрозділу.

3. Третім етапом являється розробка можливості здійснення різних платежів, заповнення документації, отримання різних документів. Такі послуги повинні надавати не тільки центральні органи, а й місцеві та районні служби.

4. На четвертому етапі необхідно об'єднати всі окремі портали у велику регіональну мережу. Це дасть змогу громадянам оформлювати міжнародні документи без необхідної присутності у центральних службах.

5. На п'ятому етапі відбувається, так би мовити, повне удосконалення та систематизація електронної системи державного уряду. Необхідно об'єднати всі окремі регіональні та галузеві підрозділи з урахуванням єдиних стандартів у наданні послуг та можливості звернення як фізичних, так і юридичних осіб.

На теперішній час відбувається інтенсивне впровадження електронного урядування в державний апарат країни.

Кабінет Міністрів України схвалив Концепцію розвитку електронного урядування в Україні, яка визначає головні цілі, пріоритетні напрямки та заходи розвитку до 2020 року. Відповідне розпорядження Уряд прийняв на засіданні 20 вересня 2017 року.

Важливо відзначити, що за останні два роки Україна піднялась на 25 позицій у світовому рейтингу е-урядування, на 45 позицій та на 30 позицій - у рейтингах відкритих даних. Подальший стрімкий розвиток можливий лише за умови застосування революційних підходів та найбільш перспективних технологій, що, власне, передбачено проектом Концепції.

Важливим аспектом і кроком у впровадженні електронних нововведень є створення Державного агентства з питань електронного урядування в Україні. Державне агентство з питань електронного урядування України (далі - Агентство) є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України і який реалізує державну політику у сферах інформатизації, електронного урядування, формування і використання національних електронних інформаційних ресурсів, розвитку інформаційного суспільства.

Державне агентство з питань електронного урядування підпорядковується наказам Президента України та Кабінету Міністрів і діє згідно з законами Конституції України.

Можна виділити наступні цілі у роботі Агентства:

— залучення інформаційних засобів для вдосконалення державного апарату, створення інформаційних ресурсів та отримання

навиків та вмінь у їх використанні, заохочення і сприяння розвитку інформативного суспільства;

— співпраця з Кабінетом Міністрів, внесення змін та редагування діючих положень у даній сфері, створення доповнень до діючих законодавчих актів згідно з отриманою практикою роботи з електронними ресурсами;

— аналіз і моніторинг роботи модернізованих систем та використання інформаційної бази державними діячами;

— реєстрація діючих інформаційних джерел та ресурсів, написання звітів про їх роботу та підготовка щорічного звіту про результати впровадження нової програми;

— розвиток та наповнення Єдиного веб-порталу Кабінету Міністрів України;

— моніторинг та координування роботи Національного реєстру електронних інформаційних ресурсів;

— створення та розробка стандартів, норм та постанов згідно з діючим законодавством країни;

— моніторинг та керування Інтернет-ресурсом, «єдиним вікном» подання електронної звітності;

— залучення та використання електронного цифрового підпису;

— координування розвитку національного сегменту мережі Інтернет;

— вивчення світового досвіду у сфері електронного урядування та залучення закордонних спеціалістів та програм у дану сферу.

Найважливішою діяльністю уряду є робота з фізичними та юридичними особами країни. Тому питання про збільшення ефективності та якості надання послуг громадянам є першочерговим. За 2017 рік переведено в електронний режим більш ніж 30 основних програм надання послуг. Урядом сплановано модернізація ще близько 100 важливих послуг, які у 2018 року мають трансформуватися в електронну мережу. Для швидкого запровадження та використання послуг, які користуються найбільшим попитом серед громадян, необхідно розробити та систематизувати портал, який охоплює всі державні послуги. Також на цьому порталі має бути вся вичерпна інформація про порядок надання послуг та можливість заповнення електронних бланків.

Крім цього, слід виділити наступні дії у реалізації електронного порталу:

- надання даних основних бенефіціарів, які доступні на території України;

- розробка та експлуатація державного порталу data.gov.ua, у якому міститься велика кількість інформації;

- розробка електронних сервісів, які сприяють розвитку електронної демократії: громадський бюджет, електронна петиція, обговорення проектів, актів та інше;

- запровадження реєстру та видачі ID-карток із ЕЦП;

- оптимізація та проведення електронної ідентифікації за рахунок залучення таких новітніх технологій, як MobileID.

Основним етапом по переходу державної системи в електронний формат являється систематизація всіх реєстрів. Для цього залучено новітню естонську систему X-Road, яка нині плідне тестується програмними спеціалістами. На даний час актуальним питанням лишається впровадження архівування документації в електронний формат та ведення документації за допомогою спеціальних реєстрів та програм.

Для ефективної електронної модернізації уряду Концепцією ухвалено визначення відповідальних осіб з кожного міністерства, основною діяльністю яких буде впровадження і розвиток електронних змін у державному апараті. Завдяки закордонному досвіду у перевірці та веденні державних актів затверджена норма використовувати принципи програми Digital by Default, яка передбачає проведення цифрової експертизи всієї документації.

Інвестиції: практика та досвід. - 2018. - № 24. - С. 119-123.

Охріменко Г. В.

Технологія електронної участі громадян у розвитку громад на прикладі асоціації відкритих міст та проекту «Розумне місто»

На сучасному етапі розвитку інформаційно–комунікаційних технологій доцільним є перехід із форми традиційного діалогу на електронний, коли йде планування та реалізація процесу прийняття

важливих рішень владою та громадянами. Електронне урядування надає низку переваг: по–перше, спрощує процедуру звернення громадськості до влади, по–друге, надає змогу органам влади активізувати громадян до участі в управлінні та розбудові демократичного громадянського суспільства.

Електронна участь громадян є однією з найважливіших складових процесу прийняття рішень, а тому держава має потурбуватися про механізм її ефективної реалізації. Саме для цього створюються нові технології із урахуванням нагальних потреб суспільства та технічних можливостей. Ініціативність в цьому питанні має належати як владі, так і громадянам. Окрім цього, важливим також є нормативно–правове забезпечення електронної участі в Україні. Загалом, впровадження електронної участі є процесом прийняття важливих суспільних рішень, який зможе подолати бар'єр недовіри між громадськістю та представниками влади, оскільки вносить деяку прозорість у роботу останніх.

У рамках проведеного опитування ООН у 2016 році, електронна участь визначається як «процес залучення громадян до участі у формуванні державної політики та прийнятті рішень та до процесу розробки та надання публічних послуг з метою активізації громадської участі в державному управлінні, а також для того, щоб цей процес був партиципаторним (активна участь), інклюзивним (широка доступність) та деліберативним (діалог)».

Електронна участь передбачає три етапи:

- е–інформування (e–information) – надання інформації про діяльність органів влади он–лайн;
- е–консультації (e–consultation) – організація консультацій з громадськістю он–лайн;
- е–рішення (e–decision–making) – безпосереднє залучення громадян до процесу прийняття рішень за допомогою інформаційно–комунікаційних технологій.

Загалом, між традиційними формами участі громадян та електронними не існує кардинально суттєвої різниці, навпаки, це практично ідентичні форми з відмінністю лише в тому, що електронна участь передбачає розширення попередньо створених та запровадження абсолютно інноваційних способів участі громадян в

державних справах шляхом застосування інформаційно-комунікаційних технологій. Залучення громадян до процесу прийняття рішень має важливе значення через такі причини:

1) активна участь у виробленні рішень має внутрішню цінність з точки зору поглиблення демократії та більш відповідального і прозорого управління;

2) громадяни матимуть можливість впливати на економічну ситуацію, наприклад, на те, яким чином слід витратити податки, які послуги слід надавати та де їх надавати;

3) електронна участь відкриває можливості повноцінно сформулювати свої вимоги та пропозиції до державної політики тим людям, для яких у повсякденному житті існують суттєві бар'єри для цього, передусім, це стосується громадян з особливими потребами;

4) залучення нових ресурсів та скорочення непотрібних витрат, оскільки розуміння потреб громадян заохочує до інноваційного партнерства між владою, бізнесом, науковими колами, неурядовими організаціями та населенням;

5) даючи можливість людям активно брати участь у процесі управління, можна отримувати ресурси з точки зору часу, зусиль, ідей та досвіду.

Відповідно до Рекомендацій Комітету міністрів Ради Європи країнам-учасникам Ради Європи з електронної демократії від 2009 року, інструменти електронної участі громадян наступні: а) надання інформації; б) простий запит та запит, що вимагає підготовки експертного висновку; в) онлайн коментарі (врахування думки всіх зацікавлених осіб); г) оцінка публічних проєктів та громадська експертиза; д) включення до громадської ради; е) громадський контроль; є) створення груп е-участі (e-community); ж) неструктуровані обговорення (e-deliberation); з) вирішення конфліктних ситуацій онлайн (e-mediation); і) міське планування і питання захисту навколишнього середовища.

Наразі існує чимало проєктів, створених за ініціативи активних та свідомих громадян, що стосуються практично всіх сфер суспільного життя, проте, варто зупинитися на таких, що мають локальне направлення, але працюють на загальнодержавному рівні. Це проєкти «Розумне місто» та Асоціація відкритих міст. Вибір саме цих проєктів

обґрунтований тим, що вони працюють у двох напрямках. По–перше, вони направлені на громадян, враховують їх потреби, ідеї та ініціативи, а також мобілізують ресурси на вирішення важливих питань. По–друге, це допомога владі, котра проявляється в тому, що, проаналізувавши потреби окремих громад, можна сформулювати програму, яка забезпечить вирішення схожих проблем на державному рівні.

Досліджувані проекти реалізуються за допомогою веб–сайтів, тому доцільним є детальний аналіз їх структурно–функціонального аспекту.

1. Асоціація відкритих міст (далі – Асоціація) є добровільним та неприбутковим об'єднанням органів місцевого самоврядування. Асоціацію було зареєстровано 3 грудня 2015 року. Її засновниками виступили 9 міст і 1 селище з різних регіонів України, зокрема, міста Луцьк, Чернівці, Миргород, Павлоград, Кузнецовське (наразі Вараш), Сарни, Долина, Тростянець, Новояворівськ та селище Добротвір. У жовтні 2015 році відбулися перші Установчі збори Асоціації, під час яких було прийнято рішення про приєднання до Асоціації міст Запоріжжя та Бурштин.

Головною метою діяльності Асоціації є задоволення потреб органів місцевого самоврядування у сучасній інформації, нових технологіях, а також інвестиціях та обміні досвідом з українськими та закордонними партнерами у сфері розвитку електронного врядування та електронної демократії.

На даний час Асоціація відкритих міст реалізує дві ініціативи у сфері електронної участі – це підтримка та розвиток інтерактивної платформи «Відкрите місто» та Єдиної системи місцевих петицій.

Платформа «Відкрите місто» створена для взаємодії громадян, місцевих органів влади, комунальних підприємств, громадських об'єднань, благодійних фондів та бізнесу в процесі вирішення актуальних проблем громади та отримання необхідної інформації. Структура сайту «Відкрите місто» складається з трьох розділів:

1. «Проблеми і рішення»: передбачає можливість створити повідомлення про проблему та відправити його відповідальним органам для вирішення. Після публікації повідомлення протягом трьох днів відповідальна особа повідомляє автора про те, що її проблема прийнята або про те, що вона закрыта, обґрунтувавши причини неможливості її вирішення.

2. «Офіційна інформація». Це інформація про майбутні заходи, відключення світла, газопостачання, перекриття доріг, інші важливі оголошення, котрі публікують представники міських рад.

3. «Корисні об'єкти»: карта міста з позначеними різного роду установами, закладами, історичними та туристичними об'єктами, зонами вільного Wi-Fi та паркування, інше.

Єдину систему місцевих петицій створено у рамках програми «Електронне урядування задля підзвітності влади та участі громади» (EGAP). Мета створення системи – допомога органам місцевого самоврядування шляхом надання їм технічної та нормативної бази для запровадження високого рівня щодо подання електронних петицій. Партнерами програми також розроблена відповідна нормативно-правова база із визначенням вимог до електронної ідентифікації громадян, збору підписів, переліку інформації, що збирається про особу тощо.

2. «Розумне місто» – це електронна платформа, що пропонує містам активацію обраних сервісів, які сприяють самоврядуванню, з одного боку, і ефективному е-урядуванню – з іншого. Особливість порталу полягає у великому асортименті попередньо розроблених е-технологій. Портал заснований у квітні 2016 року.

Загалом проект є багатофункціональним та містить такі модулі: 1) заявки житлово-комунальному господарству; 2) петиції; 3) електронні послуги (виконуються завдяки співпраці з порталом державних послуг iGov); 4) публічні фінанси: інформація про видатки, які здійснюються розпорядниками і одержувачами бюджетних коштів громади чи міста; 5) відкритий бюджет; 6) розумне об'єднання співмешканців багатоквартирного будинку; 7) реєстр ліків; 8) електронні закупівлі (доступ до інформації про закупівлі міста чи громади, інтегрований з ProZorro); 9) донорство крові; 10) новини міста; 11) опитування .

Гілея. - 2018. – Вип. 139 (№ 12). Ч. 3: Політичні науки. - С. 101-105.

Поняття, суть та передумови впровадження електронного урядування в Україні

Електронне урядування (е-урядування) - форма організації державного управління, яка сприяє підвищенню ефективності, відкритості та прозорості діяльності органів державної влади й органів місцевого самоврядування з використанням інформаційно-телекомунікаційних технологій для формування нового типу держави, орієнтованої на задоволення потреб громадян.

Головною складовою частиною е-урядування є електронний уряд (е-уряд) - єдина інфраструктура міжвідомчої автоматизованої інформаційної взаємодії органів державної влади й органів місцевого самоврядування між собою, із громадянами і суб'єктами господарювання.

Е-урядування є одним із визначальних чинників та каталізатором адміністративної реформи, трансформаційних перетворень у діяльності органів державної влади й органів місцевого самоврядування, їх взаємодії з користувачами та власними структурами.

Метою впровадження е-урядування в Україні є досягнення європейських стандартів якості електронних державних послуг, відкритості та прозорості влади для людини та громадянина, громадських організацій, бізнесу. Ідеться не про тривіальну інформатизацію наявної системи державного управління, а про використання можливостей ІКТ для переходу до держави, орієнтованої на задоволення потреб людини та громадянина, що передбачає:

- підвищення якості та доступності державних послуг, спрощення процедур за скорочення адміністративних витрат;
- поліпшення якості адміністративних та управлінських процесів, забезпечення контролю за результативністю діяльності органів державної влади й органів місцевого самоврядування з одночасним забезпеченням належного рівня інформаційної безпеки;
- забезпечення відкритості інформації про діяльність органів державної влади й органів місцевого самоврядування, розширення доступу до неї та надання можливості безпосередньої участі людини і

громадянина й інститутів громадянського суспільства в процесі підготовки й експертизи проектів рішень, які ухвалюються на всіх рівнях державного управління.

Стратегічні завдання з розвитку е-урядування необхідно визначити відповідно до переваг, нових технологій у розвитку суспільства та держави. Це, зокрема:

- забезпечення прав людини і громадянина на віддалений доступ до всіх видів відкритої державної інформації, що має індивідуальну та суспільну значущість;
- залучення людини і громадянина до участі в державних справах;
- подолання інформаційної нерівності;
- організація надання послуг юридичним та фізичним особам в інтегрованому вигляді дистанційно - через Інтернет та інші засоби;
- перебудова відносин органів державної влади й органів місцевого самоврядування з людиною та громадянином;
- сприяння розвитку економіки;
- системоутворююче законодавче забезпечення.

Електронне урядування, як корпоративна система національного, регіонального або відомчого масштабу, має кілька аспектів, що відображають його теоретико-методологічні, організаційні, інституційні, нормативно-правові, технологічні й інші основи.

Організаційні та технологічні основи е-урядування повинні забезпечувати:

- розвиток і широке впровадження засобів забезпечення віддаленого доступу до інформації про діяльність органів державної влади й органів місцевого самоврядування;
- надання електронних державних послуг із використанням центрів (пунктів) надання послуг на основі єдиної інфраструктури міжвідомчої автоматизованої інформаційної взаємодії та взаємодії державних органів, органів місцевого самоврядування з фізичними та юридичними особами;
- створення захищеної системи міжвідомчого електронного документообігу;
- упровадження відомчих інформаційних систем планування і звітності та створення єдиної системи контролю результативності діяльності органів виконавчої влади;

- формування нормативно-правової бази, що регламентує порядок і процедури збирання, зберігання та надання відомостей, що містяться в державних інформаційних системах, а також контролю за використанням державних інформаційних систем.

Упровадження е-урядування є складним процесом, що потребує значних матеріальних, інтелектуальних і фінансових ресурсів та вирішення комплексу правових, організаційних і технологічних проблем.

Основними чинниками, що перешкоджають запровадженню та розвитку технологій електронного урядування в системі державного управління або їх ефективному використанню, є такі:

- недостатність або відсутність державного системного контролю в цій сфері;

- фактична відсутність централізованої структури державного управління процесами інформатизації державних органів;

- відсутність взаємодії у функціонуванні інформаційно-комунікаційних систем державних органів, відомча відокремленість;

- неефективна державна політика щодо стандартизації, особливо у сфері відкритих стандартів для їх застосування в галузі державних послуг, у кредитно-фінансовій сфері, економіці, електронній комерції, освіті тощо;

- невідповідність законодавства у сфері ІКТ та інформаційної безпеки системі законодавства Європейського Союзу.

Наслідками цього є недооцінка важливості ІКТ щодо інших секторів економіки, вкрай низькі інвестиції в галузь, несумісність інформаційних систем різних відомств і організацій між собою, фактична ізоляція (самоізоляція) країни від міжнародного інформаційного співтовариства через невідповідність міжнародним та європейським стандартам.

Е-урядування не є механічним поєднанням ІКТ із публічним адмініструванням. Ефективне впровадження технологій електронного урядування можна забезпечити тільки в умовах комплексного реформування на сучасних засадах всієї системи органів державної влади й органів місцевого самоврядування. Тому для реального втілення його в життя необхідні конкретні об'єктивні взаємопов'язані передумови, які забезпечуються в межах єдиної державної політики:

- *економічні* - спроможність держави забезпечити створення, впровадження й існування е-урядування як комплексної системи;

- *науково-технічні та технологічні* - наявність високорозвинутої науково-технічної бази галузі ІКТ, інфраструктури телекомунікаційних систем, створення інтегрованого інформаційно-телекомунікаційного середовища урядових структур, їх технічного забезпечення та супроводження;

- *організаційні* - чітко структурована й організована система державної влади, прозоро визначені функції органів усіх рівнів та гілок влади, дієва система стандартизації в системі інформаційних ресурсів, проведення адміністративної реформи з урахуванням результатів систематизації інформаційних потоків, упровадження регламенту мережевої взаємодії урядових структур із метою спільного обслуговування населення та бізнесових структур - реалізація системи «єдине вікно»;

- *правові* - створення вичерпної нормативно-правової бази, що регламентує застосування ІКТ та е-урядування, закріплює та забезпечує всі інші передумови;

- *кадрові* - наявність системи кадрового забезпечення фахівцями всіх рівнів, спроможних здійснювати інформаційний менеджмент е-урядування для всіх рівнів, галузей та напрямів, запроваджувати та використовувати технології електронного урядування.

Отже, до обов'язкових умов створення системи е-урядування в країні варто віднести:

- розроблення загальнодержавної концепції створення «електронного урядування» на чітко визначений період;

- планування бюджету, що забезпечує необхідні витрати на реалізацію заходів е-урядування із залученням державних та недержавних джерел;

- наявність наукових шкіл та потужних підприємств у галузі ІКТ, розгалуженої інформаційно-технологічної інфраструктури;

- поширення ІКТ у соціально-економічній сфері й органах державної влади;

- проведення комплексної адміністративної реформи на основі реінжинірингу адміністративних процесів в органах державної влади.

До проблем щодо запровадження електронної взаємодії органів

влади в Україні можна віднести такі:

1. Наявність великої кількості різнорідних успадкованих та впроваджених інформаційних систем в органах влади, які не призначені для електронної взаємодії. Органи влади не координували свої дії та недотримувалися загальних правил, створили внутрішні інформаційні системи, які зовсім не узгоджуються ані технічно, ані нормативно.

2. Низька якість інформаційних систем органів влади. Більшість інформаційних систем в органах влади запроваджена з порушенням вимог чинного законодавства щодо проектування, розроблення та функціонування таких систем, а також вимог щодо захисту інформації.

3. Відсутність єдиних ідентифікаторів, які пов'язують однотипну інформацію в різних державних інформаційних ресурсах.

4. Брак мінімальних вимог до інтероперабельності державних інформаційних ресурсів. На етапі проектування та розроблення органи влади повинні враховувати подальшу електронну взаємодію своїх систем з іншими системами шляхом дотримання мінімальних технічних вимог.

5. Невизначеність єдиних вимог до електронної взаємодії державних інформаційних ресурсів (формати, стандарти, порядок). За відсутності єдиних підходів до запровадження електронної взаємодії продовжується створення окремих галузевих, а іноді й регіональних проектів щодо запровадження систем електронної взаємодії, насамперед із бізнесом, які несумісні одна з одною. Фактично це призводить до неефективного використання бюджетних коштів через недосягнення запланованого результату. Крім того, дуже часто такі проекти спочатку технічно реалізуються, а потім нормативно закріплюються, а не навпаки.

Окремо треба зазначити низку проблем, пов'язаних з відомчою закритістю та небажанням приєднувати свої системи до системи електронної взаємодії. Але це питання, на наш погляд, належить до сфери політичної волі керівників державних органів та їхнього суб'єктивного усвідомлення цінності інформації в інформаційному суспільстві.

Право і суспільство. - 2018. - № 5. - С. 144-150.

Електронне урядування в Україні

Прес – дайджест
ІІІ квартал 2019 р.

Підготувала: *Ю. Щеглова*
Редактор: *Т. Пішванова*
Комп'ютерна верстка: *Г. Мацієвська*

Наклад 40 прим.
Віддруковано у Запорізькій ОУНБ
просп. Соборний, 142, Запоріжжя, 69095

Відділ наукової інформації та бібліографії
Телефон: (061) 787-53-57
Ел. пошта: bibliograf.zounb@ukr.net, bibliograf@zounb.zp.ua

**ЗАПОРІЖЖЯ
ПР. СОБОРНИЙ, 142
061 787 53 57**

**BIBLIOGRAF.ZOUNB@UKR.NET
BIBLIOGRAF@ZOUNB.ZP.UA**

**FACEBOOK.COM/BIBLIOGRAF.ZOUNB
YOUTUBE.COM/BIBLIOGRZOUNB**

ZOUNB.ZP.UA